

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL

پروپوزال

مركز آموزش پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

مركز آموزش روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

کارگاه آنلاین روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI Scopus

مركز آموزش آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

هوش معنوی، هوش اخلاقی و خودشکوفایی در سالمندان^۱زهرا امامی کرون^۱، سمیه پورمیدانی^{۱*}، حسین مولوی^۲، مهرداد کلانتری^۳^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اصفهان واحد خوراسگان^۲ گروه روانشناسی، دانشگاه اصفهان

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه هوش معنوی و هوش اخلاقی با خودشکوفایی در سالمندان اصفهان بود. پژوهش جامعه آماری این پژوهش سالمندان شهر اصفهان بودند که ۱۰۰ نفر آنان، با روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. داده‌ها به کمک پرسشنامه‌های خودشکوفایی، هوش معنوی و هوش اخلاقی جمع‌آوری گردید. یافته‌ها نشان داد بین هوش اخلاقی با خودشکوفایی رابطه معناداری وجود دارد، اما هوش معنوی با خودشکوفایی رابطه معناداری نداشت.

کلیدواژه‌ها: هوش معنوی؛ هوش اخلاقی؛ خودشکوفایی؛ سالمندان

مقدمه

دیدگاه اریکسون درباره دوران سالمندی با تاکید بر مرور زندگی، تلاش و کوشش درونی در این دوره است که نیروی بالقوه ای برای رشد درونی و خردمندی محسوب می‌شود. او این کوشش و تلاش را انسجام من در برابر ناامیدی می‌نامد (کربن، ۱۳۸۸). خودشکوفایی به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیت سالم، عبارت از تمایل فطری انسان برای بیشترین بهره برداری از استعدادها و توانایی‌های بالقوه خود، خودمختاری، حرکت به سمت تجربه‌های جدید، قابلیت زندگی در حال و این لحظه، شناخت بالا از خود و خودکنترلی می‌باشد. مزو شرط نایل شدن به خودشکوفایی را برآوردن نیازهایی می‌داند که به ترتیب از نیازهای جسمانی یا فیزیولوژیک، نیازهای ایمنی، نیازهای محبت و احساس تعلق شروع می‌شود و به نیاز به احترام و نیاز به خودشکوفایی می‌رسد (بابایی، ۱۳۸۹). بطور کلی نظریه پردازان کمال معتقدند که در درون انسان سالم گرایش مثبتی وجود دارد که او را به سوی کمال یافتگی و انسجام سوق می‌دهد و او را به سمت رضایتمندی از زندگی، سلامت روان و تحقق بخشیدن به توانایی‌های خویش و یافتن معنای ژرف تر در زندگی هدایت کرده و شخصیت انسان را گسترش داده و غنا می‌بخشد (شولتز، ۱۳۹۱).

هوش معنوی و هوش اخلاقی در سالهای اخیر توجه روانشناسان را به خود جلب کرده است. هوش معنوی نوعی توانایی است که امکان یادگیری عمیقتر را فراهم می‌نماید. هوش معنوی کیفیت فعالیتهایی چون کاوشگری، ایده پردازی برای مشاهدات، بینش‌ها، همدلی و تلاش را برمی‌انگیزد. هوش معنوی انسان را نسبت به خودش و دیگران رشد و توسعه می‌دهد (زهر و مارشال، ۲۰۰۰). در حقیقت هوش معنوی مجموعه‌ای از فعالیتهاست که علاوه بر طاقت و انعطاف‌پذیری در رفتار، سبب خودآگاهی و بینش عمیق فرد نسبت به زندگی و هدفدار نمودن آن می‌شود، به‌گونه‌ای که اهداف، فراتر از دنیای مادی ترسیم می‌شود (عابدی و سرخی، ۲۰۰۹).

پژوهش‌های انجام شده حاکی از این است که رشد اخلاقی افراد با رفتار و اعمالشان رابطه مستقیم دارد. هوش اخلاقی به معنای توجه به زندگی انسان و طبیعت، رفاه اقتصادی و اجتماعی، ارتباطات باز و صادقانه، حقوق شهروندی و مرز بین نوع دوستی و خودپرستی است. افراد با هوش اخلاقی بالا، کار درست را درست انجام می‌دهند، اعمال آنها پیوسته با ارزشها و عقایدشان هماهنگ است، عملکرد بالایی دارند و همیشه کارها را با اصول اخلاقی پیوند می‌زنند (لنیک و کیل، ۲۰۰۵). خدابخشی، رحیمی-کیا و جعفری (۱۳۹۳) نشان دادند که بین هوش معنوی و سلامت روان رابطه‌ای معنادار وجود دارد. اکبری‌زاده، هاجیوند، باقری و حاتمی (۲۰۱۲) به این نتیجه رسیدند که هوش معنوی نقش موثری در پیش‌بینی سلامت عمومی دارد. در پژوهشی سیادت و مختاری پور (۱۳۸۸) در بررسی مقایسه‌ای ابعاد هوش اخلاقی از دیدگاه دانشمندان (بوربا، لنیک و کیل) با قرآن کریم و ائمه معصومین، نشان دادند که از بین اصول عمومی هوش اخلاقی بوربا، متون دینی به اصول هوشیاری، توجه و احترام، خودکنترلی، مهربانی و انصاف اهمیت بیشتر داده است و از بین اصول اختصاصی هوش اخلاقی لنیک و کیل سه اصل درستکاری، خودکنترلی، مسئولیت‌پذیری و بخشش بیشتر مورد توجه متون دینی قرار گرفته است.

سالمندی به عنوان مرحله نهایی رشد برای بازنگری، روشن کردن و معنا بخشیدن به چگونگی گذران زندگی گذشته است. ادامه رشد فرد در این دوره وقتی میسر است که بتواند با واقع بینی و انعطاف‌پذیری خود را با تغییرات و فقدان‌ها سازگار سازد و این سال‌های عمر خود را با احساس ارزشمندی و مفید و مؤثر بودن بگذراند. به دنبال کم شدن موالید و ارتقاء سطح بهداشت عمومی و تکنولوژی، آمار جمعیت شناختی مؤید این مطلب است که تا ۱۰ سال آینده یک چهارم جمعیت جوامع بشری را سالمندان تشکیل می‌دهند و این جمعیت روبه رشد نیاز به توجه، تکریم، امنیت اقتصادی و اجتماعی، مراقبت و حمایت دارند. بنا بر این هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه هوش معنوی و هوش اخلاقی با خودشکوفایی بود.

* e-mail: s_pourmeidani@yahoo.com

روش

شرکت کنندگان

این تحقیق از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه سالمندان شهر اصفهان در سال ۱۳۹۱ بود. نمونه مورد بررسی در این تحقیق ۱۰۰ نفر (۴۴ زن و ۵۶ مرد) در نظر گرفته شد. نمونه مورد نظر با روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شد. بدین صورت که از میان مناطق ۱۴ گانه موجود در شهر اصفهان ۸ منطقه بصورت تصادفی انتخاب شدند. سپس پرسشنامه‌ها در اماکن عمومی شامل پارکها، مساجد، کتابخانه‌ها و سالنهای ورزشی توزیع گردید. ضریب هولتر در سطح ۰/۰۵، رقم ۱۰۷ را برای حجم نمونه نشان داد.

ابزار

پرسشنامه خود سنجی هوش معنوی: این پرسشنامه توسط کینگ (۲۰۰۸) ساخته شد. و دارای ۲۴ عبارت است و تواناییهای مربوط به هوش معنوی را در چهار بعد توانایی تفکر انتقادی وجودی، تولید معنای شخصی، آگاهی متعالی و بسط هوشیاری ارزیابی می‌کند (قربانی، ۲۰۰۴). نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از کاملاً تا به هیچ وجه انجام می‌گیرد. کینگ و دسیکو (۲۰۰۹) ضریب آلفای کرونباخ این آزمون را ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. خدابخشی و همکاران (۱۳۹۳) اعتبار کل آزمون را ۰/۸۷ دست آوردند. اعتبار با محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۹۲ به دست آمد.

پرسشنامه هوش اخلاقی: که در سال ۲۰۰۵ توسط لیک و کیل ساخته شد. نمره‌گذاری این پرسشنامه ۴۰ عبارتی بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای است که به هرگز، نمره ۱ تا همه مواقع، نمره ۵ داده می‌شود. مارتین و استین (۲۰۱۰) آلفای کرونباخ پرسشنامه را برای ۱۰ شایستگی بین ۰/۶۵ تا ۰/۸۴ به دست آورده‌اند. در ایران اعتبار پرسشنامه با انجام آزمون باز آزمایی در یک نمونه ۱۶ نفره محاسبه گردید و آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد (بهرامی، اصمی، فاتح پناه، دهقانی و احمدی، ۱۳۹۱). پرسشنامه خودشکوفایی: این پرسشنامه توسط مزلو (۱۹۷۷) ساخته شد و شامل ۳۶ گویه می‌باشد. شیوه نمره‌گذاری این پرسشنامه به اینصورت است که به گویه‌های شماره ۷، ۸، ۱۵، ۱۶، ۲۶ و ۳۶ پاسخ "خیر" یک نمره و پاسخ "بلی" صفر می‌گیرد و به بقیه گویه‌ها، پاسخ "بلی" یک نمره و پاسخ "خیر" صفر داده می‌شود. به پاسخ "تأخودی" نیز ۰/۵ نمره تعلق می‌گیرد. ضریب اعتبار این پرسشنامه در پژوهش سجادیان (۱۳۷۸) با محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و بر اساس روش اجرای مجدد آزمون ۰/۸۴ به دست آمد. در این پژوهش اعتبار با محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۹۲ به دست آمد.

شیوه ی اجرا

مقیاس های فوق به طور همزمان توسط پژوهشگر برای شرکت کنندگان اجرا گردید.

نتایج

تجزیه و تحلیل آماری در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام گرفت. در سطح توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق استفاده شد. تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 21 انجام گرفت. در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار و ضریب همبستگی بین متغیرها گزارش شده است. همانطور که جدول ۱ نشان می‌دهد، میانگین هوش معنوی، هوش اخلاقی و خودشکوفایی به ترتیب ۴۲/۲۲، ۷۱/۹۷ و ۲۴/۹۳ می‌باشد و انحراف معیار آنها به ترتیب ۲۰/۷۱، ۱۰/۴۸ و ۶/۴۶ است. همچنین ضریب همبستگی بین هوش اخلاقی و خودشکوفایی معنادار است ($P > 0.001$). اما هوش معنوی با خودشکوفایی رابطه معناداری نداشت.

جدول ۱

شاخص های آماری متغیرهای مورد مطالعه

	۲	۱	SD	M	
هوش معنوی		-	۲۰/۷۱	۴۲/۲۲	
هوش اخلاقی	---	۰/۳۳**	۱۰/۴۸	۷۱/۹۷	
خودشکوفایی	۰/۴۹**	۰/۱۱	۶/۴۶	۲۴/۹۳	---

بحث

هدف از این تحقیق بررسی رابطه بین هوش معنوی و هوش اخلاقی با خودشکوفایی در سالمندان بود. نتایج نشان داد که بین هوش معنوی و خودشکوفایی سالمندان همبستگی معناداری وجود ندارد. تحقیقی که رابطه بین این دو متغیر را بررسی کرده باشد یافت نشد. سالمندی فرصت سیر به سوی کمال و رسیدگی به خویشتن و مرحله‌ای مؤثر و گرانقدر در زندگی است که معنویت به طور خاصی در افراد پرمعنا می‌شود. زیرا با فقدان‌های زیاد و مشکلاتی در زندگی گذشته مواجه بوده‌اند که این کمبودها ممکن است برانگیزاننده و راه‌انداز رشد آنها باشند و رضایت از زندگی آنها را تحت الشعاع خود قرار دهد. هوش معنوی، کل زندگی انسان را در زمینه گسترده‌تری از دنیا جای می‌دهد و فرد را در بستری از تجربه‌های مبتنی بر شکلی یگانه به حرکت و می‌دارد. این هوش، افراد را قادر می‌سازد تا به گونه‌ای خلاق مسائل مربوط به معنا و ارزش را در زندگی حل کنند. هوش معنوی تفکر خلاق را تشویق نموده و به درک عمیق‌تر از تصور و تجربه فردی کمک می‌نماید. بنابراین هوش معنوی توانایی همدلی با دیگران را نیز شامل می‌شود. هوش معنوی دامنه وسیعی از فرصتها مانند داشتن ذهن باز، بیان عقاید و خودآگاهی را فراهم می‌نماید. این هوش به افراد کمک می‌کند تا به فراتر از اینجا و

اکنون فکر کنند. عدم وجود رابطه بین هوش معنوی و خودشکوفایی در این پژوهش، شاید به دلیل نامفهوم بودن سوالات پرسشنامه بوده که نیازمند بازنگری و بررسی مجدد روایی سازه آن می‌باشد. همچنین نحوه ارایه پرسشنامه‌ها می‌تواند عاملی در ایجاد عدم رابطه باشد. در بررسی فرضیه دوم، نتایج به دست آمده با توجه به جدول ۲ نشان داد که رابطه معناداری بین هوش اخلاقی و خودشکوفایی سالمندان وجود دارد ($P < 0.001$). مطالعات نشان داده‌اند که بیش از ۵۰ درصد عامل موفقیت، بستگی به هوش اخلاقی دارد و کسانی که این هوش خود را به کار می‌برند، با محیط خود سازگاری بیشتری دارند، اعتماد به نفس بالایی نشان می‌دهند و از تواناییهای خود آگاهند. با توجه به اهمیت دوران سالمندی و پایین بودن میزان آگاهی، نگرش و عملکرد سالمندان، و با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد می‌شود کلاسها و کارگاه‌های آموزشی در جهت آگاه سازی سالمندان نسبت به این دوران مهم زندگی و نحوه برخورد با آن، تشکیل گردد و مهارتهای زندگی مخصوص دوران سالمندی در این کارگاهها به آنان آموزش داده شود. جامعه آماری تحقیق حاضر محدود به سالمندان می‌باشد و تعمیم آن به سایر گروه‌های سنی بهتر است با احتیاط انجام گیرد.

منابع

- اکبری‌زاده، ف.، حاجی‌وندی، ف.، باقری، ا. و حاتمی، ه. (۲۰۱۲). رابطه بین هوش معنوی پرستاران با سختی‌ها و سلامت عمومی. *مجله علوم پزشکی کرمانشاه*، ۶(۱۵): ۲۸-۴۷.
- بابایی اربوسرا، الف. (۱۳۸۹). *معنویت و روان‌شناسی برای بهتر زیستن*. تهران: انتشارات کتاب آوا.
- بهرامی، م.ا.، اصمی، م.، فاتح پناه، ا.، دهقانی نفتی، ع. و احمدی تهرانی، غ. (۱۳۹۱). سطح هوش اخلاقی اعضای هیأت علمی و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. *مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۵(۶): ۸۱-۹۵.
- خدابخشی، شراره، رحیمی کیا، امین و جعفری، حسن (۱۳۹۳). شناسایی رابطه بین هوش معنوی و سلامت روانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *فصلنامه یافته‌ها*، ۱۶(۱): ۵۸-۶۵.
- سجادیان، م. (۱۳۸۷). *بررسی سلسله مراتب نیازهای مدیران مدارس دولتی شهر تهران بر اساس سلسله مراتب نیازهای مزلو*. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- سیادت، سید علی، مختاری‌پور، مرضیه و کاظمی، ایرج (۱۳۸۸). رابطه بین هوش اخلاقی و رهبری تیمی در مدیران آموزشی و غیر آموزشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مدیریت سلامت*، ۱۲(۳۶): ۶۱-۷۰.
- شولتز، دوان (۱۳۹۱). *نظریه‌های شخصیت*. کریمی و همکاران. چاپ دهم. تهران: نشر ارسباران.
- کرین، و. (XXX). *نظریه‌های رشد، مفاهیم و کاربردها*. ترجمه‌ی خوبی نژاد غ و رجائی ع. (۱۳۸۸). تهران: انتشارات رشد.
- Ghorbani, N. (2004). Spirituality experience is knowledge and modern cognitive to religion or a psychology constructing (Persian). *Articles and studies Philosophy*, 76(2): 69-98.
- Lennick, D. & Kiel, F. (2005). *Moral intelligence: The key to enhancing business Performance & Leadership*. In Zohar, D. & Marshall, I. (2000). *SQ: Spiritual intelligence: the ultimate intelligence*. New York, NY, USA: Bloomsbury.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL
پروپوزال

پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو